

Karsten Engsig Sørensen
Jens Hartig Danielsen

EU-retten

9. udgave

Djøf Forlag
2025

Karsten Engsig Sørensen og Jens Hartig Danielsen
EU-retten

9. udgave, 1. oplag

© 2025 by Djøf Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.

Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copydan.

Omslag: Morten Lehnkuhl

Printed in EU 2025

ISBN 978-87-574-6156-5

E-bog ISBN 978-87-574-6415-3

Indholdsoversigt

Forord	25
Del I. Institutionerne og retskilderne	
Kapitel 1. Baggrund og karakteristika	29
Kapitel 2. Retsgrundlaget for Danmarks medlemskab af Den Europæiske Union	53
Kapitel 3. Institutionerne	71
Kapitel 4. EU-retskilderne	109
Kapitel 5. Hjemmel og lovgivningsprocedure	137
Kapitel 6. EU-rettens virkning i national ret	171
Kapitel 7. Domstolskontrol	231
Del II. Den frie bevægelighed	
Kapitel 8. Diskriminations- og restriktionsforbuddet	291
Kapitel 9. Varesnes frie bevægelighed	335
Kapitel 10. Retten til indrejse og ophold	481
Kapitel 11. Unionsborgernes øvrige rettigheder	525
Kapitel 12. Arbejdskraftens frie bevægelighed	555

Djøf Forlag
Gothersgade 137
1123 København K
Telefon: 39 13 55 00
E-mail: forlag@djoforlag.dk
www.djoforlag.dk

Kapitel 13. Etableringsretten	587
Kapitel 14. Den fri udveksling af tjenesteydelser	635
Kapitel 15. Kapitalens frie bevægelighed	681
Del III. Harmoniseringen – udvalgte emner	707
Kapitel 16. Introduktion til harmonisering	709
Kapitel 17. Tekniske forskrifter og standarder	727
Kapitel 18. Adgang til og anerkendelse af uddannelse	763
Kapitel 19. Servicedirektivet	791
Kapitel 20. EU-selskabsret	827
Kapitel 21. EU-skatteret	881
Kapitel 22. Harmonisering baseret på hjemlandskontrol	947
Nummerering af TEUF før og efter Amsterdam- og Lissabontraktaterne	969
Litteraturliste	973
Domsregister	979
Stikordsregister	1005

Indholdsfortegnelse

Forord	25
Del I. Institutionerne og retskilderne	
Kapitel 1. Baggrund og karakteristika	29
1. Historisk udvikling	29
1.1. De oprindelige traktater	29
1.2. De første udvidelser af samarbejdet	32
1.3. Fællesakten og brug af kvalificeret flertal i Rådet	33
1.4. Maastrichttraktaten	33
1.5. Udvidelserne i midten af 1990'erne	35
1.6. Amsterdamtraktaten	35
1.7. Nice-traktaten og udvidelsen mod øst	36
1.8. Fra forfatningstraktaten til Lissabontraktaten	37
2. EU-retens karakteristika	38
3. Unionens værdier, mål og politikker	40
4. Udtreden af Unionen – Brexit	47
5. Lidt om den anvendte terminologi og nummereringen af traktatbestemmelserne	50
6. Vigtige kilder for EU-materiale	51
Kapitel 2. Retsgrundlaget for Danmarks medlemskab af Den Europæiske Union	53
1. Suverænitetsafgivelse og grundlovens § 20	53
2. De danske ansøgninger om medlemskab af De Europæiske Fællesskaber	54
3. Opbygningen af traktatgrundlaget for Danmarks medlemskab – Færøernes og Grønlands stilling	55
4. Tiltrædelsesloven	57
4.1. Lovens vedtagelse	57

4.2.	Tiltrædelseslovens opbygning og dens angivelse af de overladte beføjelser	58
4.3.	Ændring af tiltrædelsesloven i forbindelse med traktatændringer	61
4.4.	De danske EU-forbehold	62
4.4.1.	Det nationale kompromis og Edinburghafgørelsen	62
4.4.2.	De enkelte EU-forbehold	63
4.4.2.1.	Unionsborgerskab	64
4.4.2.2.	Euro-forbeholdet	64
4.4.2.3.	Forsvarsforbeholdet	65
4.4.2.4.	Retsforbeholdet	65
4.5.	Tiltrædelsesloven på prøve – Højesterets domme i sagerne Maastricht, Lissabon og Ajos	66

Kapitel 3. Institutionerne

1.	Unionens institutionelle system	71
2.	Kommissionen	73
2.1.	Sammensætning	73
2.2.	Udnævnelsesproceduren	74
2.3.	Uafhængighed	75
2.4.	Funktionsperiode og afskedigelse	76
2.5.	Kommissionens opgaver	77
2.6.	Nærmere om Kommissionens organisation	79
2.7.	Nærmere om kollegialtetsprincippet	81
2.8.	Nærmere om personalet	81
3.	Europa-Parlamentet	83
3.1.	Europa-Parlamentets organisation	84
3.1.1.	Det politiske plan	84
3.1.2.	Det administrative plan	87
3.2.	Europa-Parlamentets funktioner	88
4.	Rådet	92
4.1.	Sammensætning	92
4.2.	Formandskabet	93
4.3.	Stemmeregler i Rådet	94
4.3.1.	Hovedreglen og undtagelserne	94
4.3.2.	Nærmere om det kvalificerede flertal	95
4.4.	Nærmere om mødeoffentlighed og dokumentoffentlighed i Rådet	96
5.	Det Europæiske Råd	98
6.	Domstolen og Retten	99

6.1.	Dommerne	100
6.2.	Generaladvokaterne	101
6.3.	Organisation af Domstolen og Retten	102
6.3.1.	Domstolen	102
6.3.2.	Domstolens administration	103
6.3.3.	Retten	104
7.	Den Europæiske Ombudsmand	105
7.1.	Udnævnelse og uafhængighed	105
7.2.	Ombudsmandens kompetence	105
7.3.	Betingelser for realitetsbehandling	106
7.4.	Sagsbehandlingen ved ombudsmanden	107

Kapitel 4. EU-retskilderne

1.	EU-retten – en særlig retsorden	109
2.	Retskilderne	110
2.1.	Traktaterne	110
2.2.	Unionsretlig lovgivning – de afledte eller sekundære retsregler	111
2.2.1.	Forordninger	112
2.2.2.	Direktiver	113
2.2.3.	Afgørelser	119
2.2.4.	Hensligninger og udtalelser og andre ikke-bindende retsakter	120
2.3.	Traktater indgået af Unionen med tredjelande eller andre internationale organisationer	121
2.4.	Retspraksis	124
2.4.1.	Domstolens fortolkningsstil	124
2.4.2.	Brug af forarbejder og præambler i forbindelse med fortolkning af EU-retlige regler	126
2.4.3.	Betydningen af medlemsstaters erklæringer	128
2.5.	Retsprincipper og grundretligheder	129
2.6.	Retskildernes indbyrdes forhold	132
2.7.	Officielle adgange til retskilderne	133

Kapitel 5. Hjemmel og lovgivningsprocedure

1.	Princippet om tildelte kompetencer, herunder kravet om hjemmel ..	137
2.	Grænser for institutionernes skøn ved valg og anvendelse af hjemmel	139
2.1.	Retsprincippers og grundretligheds betydning ved valg af hjemmel	140

2.1.1.	Magtfordretningsprincippet	141
2.1.2.	Lighedsprincippet	141
2.1.3.	Nærhedsprincippet	142
2.1.4.	Proportionalitetsprincippet	143
2.1.5.	Protokol nr. 2 om anvendelse af nærhedsprincippet og proportionalitetsprincippet ..	143
2.1.6.	Beskyttelse af en berettiget forventning	144
2.2.	Grundrettigheder	146
2.2.1.	Særlige EU-retlige grundrettigheder	146
2.2.2.	Klassiske grundrettigheder	147
3.	De vigtigste hjemmelsbestemmelser	150
4.	Lovgivningsprocedurerne	154
4.1.	Kommissionens initiativmonopol og retten til at opfordre Kommissionen til at fremsætte forslag	155
4.1.1.	Overordnet om Kommissionens ret til at fremsætte lovforslag og om retten til at opfordre Kommissionen til at foreslå	155
4.1.2.	Kommissionens udarbejdelse af lovforslag	156
4.2.	Den almindelige lovgivningsprocedure efter at Kommissionen har fremsat sit forslag	158
4.3.	Særlige lovgivningsprocedurer	162
5.	Delegation af lovgivningskompetence og tildeling af gennemførelsesbeføjelser – Komitologi	164
6.	Den danske beslutningsprocedure	168

Kapitel 6. EU-retens virkning i national ret

1.	Indledning	171
2.	Fortolkningspligten	173
2.1.	Pligtens oprindelse	173
2.2.	Hvilke nationale regler skal fortolkes konformt med hvilke EU-retlige regler?	174
2.3.	Pligtens rækkevidde	176
3.	Direkte virkning	181
3.1.	Traktaten	182
3.2.	Forordninger	187
3.3.	Direktiver	187
3.3.1.	Direktivs direkte virkning	187
3.3.2.	Horisontal virkning	188
3.3.3.	Afgrensningen af en »medlemsstat«	195
3.3.4.	Betingelserne for direkte virkning	196

3.4.	Afgørelser	198
3.5.	Charteret om grundlæggende rettigheder	198
3.6.	Generelle principper	199
3.7.	Internationale aftaler	199
3.8.	Det tidsmæssige aspekt	200
4.	EU-retens forrang	202
4.1.	Forrangsprincippet indførelse	202
4.2.	Konflikter med nationale grundlove	205
4.3.	Processuelle aspekter af gennemførelsen af forrangsprincippet	207
5.	Tilbagebetaling af afgifter opkrævet i strid med EU-retten	208
6.	Medlemsstaternes erstatningsansvar	213
6.1.	Ansvarsbetingelserne	213
6.2.	Ansvarssituationerne	220
6.3.	Gennemførelse af erstatningskravet	228

Kapitel 7. Domstolskontrol

1.	Indledning	231
2.	Traktatbrudsøgsmålet	233
2.1.	Traktatbrudsøgsmålet med Kommissionen som sagsøger ..	234
2.1.1.	Den indledende procedure	235
2.1.2.	Søgsmålet ved Domstolen	237
2.1.3.	Dommen	238
2.1.4.	Manglende opfyldelse af en dom for traktatbrud ...	239
2.2.	Traktatbrudsøgsmålet med en medlemsstat som sagsøger ..	241
2.3.	Andre traktatbrudslignende søgsmål	241
3.	Annullationsøgsmålet	243
3.1.	Retsakter, der kan annulleres af EU-Domstolen – TEUF art. 263's retsaktbegreb	243
3.1.1.	Retsaktens ophav	243
3.1.2.	Retsaktens formelle betegnelse	244
3.2.	Hvem kan anlægge et annullationsøgsmål? – Søgsmålskompetence	245
3.2.1.	De privilegerede sagsøgere	246
3.2.2.	De semi-privilegerede sagsøgere	246
3.2.3.	Ikke-privilegerede sagsøgere	246
3.2.3.1.	Prøvelse af »retsakter, der er rettet til vedkommende«, TEUF art. 263, stk. 4, 1. led	247

3.2.3.2.	Prøvelse af »regelfastsættende retsakter, der berører vedkommende umiddelbart, og som ikke omfatter gennemførelsesforanstaltninger«, TEUF art. 263, stk. 4, 3. led	248
3.2.3.3.	Prøvelse af en retsakt, der uden at være rettet til vedkommende berører denne umiddelbart og individuelt, TEUF art. 263, stk. 4, 2. led	253
3.2.3.4.	Kritikken af EU-Domstolens fortolkning af TEUF art. 263, stk. 4, 2. led, og den alternative adgang til domstolskontrol	258
3.3.	Annulationsgrundene	260
3.3.1.	Inkompetence	260
3.3.2.	Væsentlige formelle mangler	261
3.3.3.	Overtredelse af traktaterne eller af retsregler vedrørende deres gennemførelse	262
3.3.4.	Magtforbrejning	263
3.4.	Søgsmålsfrist	263
3.5.	Dommen	263
4.	Passivitetssøgsmålet	264
5.	Præjudicielle afgørelser	266
5.1.	Formål	266
5.2.	EU-Domstolens kompetence i forhold til national lovgivning	269
5.3.	EU-Domstolens kompetence i forhold til unionsretlige regler	270
5.4.	Hvilke nationale »retter« kan forelægge en sag for Domstolen?	272
5.5.	Forelæggelsesret og -pligt – »kan-retter« og »skal-retter« ..	275
5.5.1.	Hvornår kan en ret forelægge et præjudicielt spørgsmål?	276
5.5.2.	Hvornår skal en ret forelægge et præjudicielt spørgsmål?	279
6.	Erstatningssøgsmålet	284
6.1.	Ansvar i og uden for kontrakt	284
6.2.	Ansvarsgrundlaget – en retsstridig adfærd	285
6.3.	Et økonomisk tab	286
6.4.	Årsagsforbindelse mellem retsstridig adfærd og tab	287

Del II. Den frie bevægelighed

Kapitel 8. Diskriminations- og restriktionsforbuddet

1.	Indledning	291
1.1.	Diskriminations- og/eller restriktionsforbud	291
1.2.	Forholdet til harmoniseringen	293
2.	Diskriminationsforbuddet	294
2.1.	Direkte og skjult diskrimination	294
2.2.	Art. 18 – generelt forbud mod forskelsbehandling grundet nationalitet	301
2.3.	Mestbegunstigelsesprincippet (Most favoured nation principle)	305
3.	Restriktionsforbuddet	306
4.	Traktatmæssige undtagelser	309
5.	Kravet om grænseoverskridende aktivitet	311
5.1.	Hindringer opstillet af et ved udrejse og eksport	314
5.2.	Tidligere udøvelse af traktatsikrede rettigheder	316
5.3.	Bolig i udlandet	317
5.4.	Afgifter på varer der transporteres inden for landets grænser	317
5.5.	Unionsborgerskabet	318
6.	Omvendt diskrimination	318
7.	De berettigede	321
8.	De forpligtede	324
8.1.	Afgrensning af en »medlemsstat«	325
8.2.	Private	328
9.	Den territoriale anvendelse	332

Kapitel 9. Varesnes frie bevægelighed

1.	Indledning	335
1.1.	Afgiftsmæssige og ikke-afgiftsmæssige hindringer	335
1.2.	Definition af varer	336
1.3.	Varer hidhørende fra tredjelande	339
2.	Toldunionen samt forbuddet mod told og afgifter med tilsvarende virkning: art. 30	340
2.1.	Toldunionen	340
2.2.	Forbuddet mod told og toldlignende afgifter	341
2.3.	Afgifter der ikke er omfattet af art. 30	344
2.3.1.	Interne afgifter	344

2.3.2.	Afgifter eller gebyrer som vederlag for erlagt ydelse	347
2.3.3.	Afgifter eller gebyrer påført som følge af EU-retlige krav	349
3.	Forbuddet mod diskriminerende interne afgifter: art. 110	350
3.1.	Generelle bemærkninger	350
3.2.	Art. 110, stk. 1 – diskriminerende afgifter	352
3.2.1.	Afgift på varer	352
3.2.2.	Diskriminationstesten	352
3.2.3.	Diskriminationens form	356
3.2.4.	Ingen indenlandsk produktion	358
3.3.	Art. 110, stk. 2 – protektionistiske afgifter	359
3.4.	Varer med oprindelse fra tredjelande	361
3.5.	Eksport	362
3.6.	Sammenfatning om told og afgifter	363
4.	Forbud mod indførselsrestriktioner: art. 34	364
4.1.	Handelshindringsbegrebet	366
4.1.1.	Kvantitative indførselsrestriktioner	366
4.1.2.	Foranstaltninger med tilsvarende virkning: Dassonville og Cassis de Dijon	366
4.1.3.	Udvidelse af handelshindringsbegrebet	369
4.1.4.	Indskrænkning af handelshindringsbegrebet: Keck	372
4.1.4.1.	Produktkrav samt krav til salgsformer	375
4.1.4.2.	Keck-doktrinen to led	377
4.1.4.3.	Foranstaltninger der hverken er produktkrav eller krav til salgsformer	381
4.1.5.	Sammenfatning	386
4.2.	Domstolens praksis: emneopdelt	388
4.2.1.	Reguleringen af betingelserne for import	389
4.2.2.	Krav til produktets indre og ydre kendetegn	392
4.2.2.1.	Krav til produktets sammensætning	393
4.2.2.2.	Forbehold af særlige betegnelser	394
4.2.2.3.	Krav til emballage og krav om mærkning	395
4.2.2.4.	Immateriale rettigheder	396
4.2.3.	Markedsføringsforbud	397
4.2.4.	Regulering af produktionen	398
4.2.5.	Prisregulering	400
4.2.6.	Reklame- og markedsføringsregler	405
4.2.7.	Anvendelsesforskrifter	412
5.	Forbud mod udførselsrestriktioner: art. 35	418
6.	Lovlige ind- og udførselsrestriktioner: art. 36 og Cassis de Dijon-doktrinen	423
6.1.	Forholdet mellem art. 36 og Cassis de Dijon-doktrinen	424
6.2.	Proportionalitetsprincippet	428
6.3.	Betydningen af harmonisering - fuldstændig	431
6.4.	Hensynene efter Cassis de Dijon-doktrinen	432
6.4.1.	Hensynet til forbrugerbeskyttelsen	433
6.4.2.	God handelskik Illoyal konkurrence	437
6.4.3.	Miljøhensyn	438
6.5.	Hensynene efter art. 36	440
6.5.1.	Menneskers og dyrs liv og sundhed	442
6.5.2.	Den offentlige sædelighed	447
6.5.3.	Den offentlige orden	448
6.5.4.	Den offentlige sikkerhed	449
6.5.5.	Beskyttelse af industriel og kommerciel ejendomsret	450
6.5.5.1.	Indledning	450
6.5.5.2.	Diskriminerende lovgivning	452
6.5.5.3.	Konsumptionsprincippet og adgangen til parallelimport	455
6.5.5.4.	Særligt om varemærkerettigheder	464
6.5.5.5.	Særligt om ophavsrettigheder	474
7.	Statslige handelsmonopoler: art. 37	476
Kapitel 10. Retten til indrejse og ophold		481
1.	Fri bevægelighed for forskellige personkredse	481
1.1.	Reglernes udvikling	481
1.2.	Fri bevægelighed i forhold til lande uden for EU	483
1.3.	Planen for det følgende	484
2.	Opholdsdirektivets anvendelsesområde	484
2.1.	Krav om et grænseoverskridende element	484
2.2.	De berettigede	485
2.2.1.	Unionsborgere	486
2.2.2.	Familiemedlemmer	487
2.2.2.1.	Ægtefæller og registrerede partnere	488
2.2.2.2.	Efterkommere	491

2.2.2.3. Forældre	493
2.2.2.4. Andre familiemedlemmer	494
3. Retten til udrejse og indrejse	495
3.1. Udrejse	495
3.2. Indrejse	496
3.3. Grænsekontrol og Schengengreglerne	497
4. Retten til ophold	500
4.1. Ophold under tre måneders varighed	500
4.2. Ophold over tre måneders varighed	501
4.3. Retten til fortsat ophold i gæstelandet	504
4.4. Retten til ubegrænset ophold i gæstelandet	507
5. Alternativt opholdsgrundlag	508
5.1. Udvidet opholdsret for børn og deres forældre	509
5.2. Opholdsret for familie i unionsborgerens oprindelsesland, forudsat unionsborgeren udøver fri bevægelighed	510
5.3. Opholdsret ved tilbagevenden til egen medlemsstat	512
5.4. Opholdsret baseret på unionsborgerskabets kernetidhold ...	514
5.5. Opholdsret ved nationalitets skift	518
6. Undtagelser til indrejse- og opholdsretten	518

Kapitel 11. Unionsborgerne øvrige rettigheder

1. Indledning	525
2. Politiske og konsulære rettigheder	525
3. Beskyttelse af kernetidholdet af unionsborgerskabet	526
4. Retten til fri bevægelighed: Diskriminations- og restriktionsforbudet	527
4.1. Generelt om unionsborgerne rettigheder under ophold	530
4.1.1. Grundlaget for rettigheder – traktaten og opholdsdirektivet	530
4.1.2. Opholdsret som betingelse for andre rettigheder ..	533
4.2. Domstolens praksis: emneopdelt	535
4.2.1. Ret til sociale ydelser	536
4.2.1.1. Erhvervsdrivende (og deres familie)	536
4.2.1.2. Ikke-erhvervsdrivende (og deres familie)	538
4.2.1.3. Arbejdssøgende	542
4.2.2. Særligt om understøtte	545
4.2.2.1. Erhvervsaktives (og deres families) adgang til understøtte	545
4.2.2.2. Ikke-erhvervsaktives adgang til understøtte	548
4.2.3. Navneregler	549

Kapitel 12. Arbejdskraftens frie bevægelighed

1. Afgrænsning af emnet	555
2. Den beskyttede personkreds	556
2.1. Arbejdstageren	556
2.2. Arbejdstagerens familie	561
2.3. Arbejdssøgende	562
2.4. Andre med en retlig interesse	563
2.5. Kravet om en grænseoverskridende aktivitet	563
3. De forpligtede	565
4. Arbejdstagerens rettigheder	568
4.1. Forbudet mod direkte og skjult diskrimination	568
4.2. Forbud mod restriktioner på adgangen til arbejdsmarkedet ..	569
4.3. Domstolens praksis: emneopdelt	574
4.3.1. Adgang til beskæftigelse	574
4.3.2. Ansættelsesvilkår	580
4.3.3. Andre forhold	582
5. Traktatmæssige undtagelser	584
5.1. Hensynet til den offentlige orden mv.	584
5.2. Beskæftigelse i den offentlige administration	584

Kapitel 13. Etableringsretten

1. Indledning	587
2. De berettigede personer og selskaber	588
2.1. Personer	588
2.2. Selskaber	591
3. Etablering omfattet af art. 49	595
3.1. Primær etablering	595
3.2. Sekundær etablering	599
3.2.1. Minimumskrav til etablering	599
3.2.2. Datterselskaber	602
3.2.3. Valg af etableringsform	604
3.3. Særligt om etableringer i tredjelande	606
4. Diskriminations- og restriktionsforbudet	607
4.1. Diskriminationsforbudet	607
4.2. Restriktionsforbudet	607
4.3. Særligt om personers etableringsret	613
4.4. Domstolens praksis: emneopdelt	614
4.4.1. Krav til selskabers hjemsted og hovedaktivitet	614
4.4.2. Krav til selskabsdeltagere/virksomhedssejere	616
4.4.3. Krav til ledelse mv.	618

4.4.4.	Hindringer for sekundær etablering	620
4.4.5.	Hindringer stillet af enten oprindelseslandet eller etableringslandet et	623
4.4.6.	Autorisationskrav, anerkendelse af eksamensbeviser og tildeling af koncessioner	625
4.4.7.	Særligt om grænseoverskridende omstruktureringer af selskaber	627
5.	Traktatmæssige begrænsninger i etableringsretten	631
5.1.	Offentlig myndighed	631
5.2.	Hensyn til den offentlige orden mv.	632

Kapitel 14. Den fri udveksling af tjenesteydelser

1.	Indledning	635
2.	Nærmere om begrebet »tjenesteydelser« og afgrænsningen af art. 56 i forhold til de øvrige friheder	636
2.1.	Tjenesteydelsesbegrebet	636
2.2.	Afgrænsning i forhold til art. 45 og 49	639
3.	De berettigede	642
3.1.	Tjenesteydelsen	642
3.2.	Tjenesteyderen og dennes familie	643
3.3.	Modtageren af tjenesteydelser	644
3.4.	Kravet om grænseoverskridende aktivitet	645
4.	Diskriminations- og restriktionsforbuddet	648
4.1.	Diskriminationsforbuddet	648
4.2.	Restriktionsforbuddet	649
4.2.1.	Testen anvendt for restriktioner	649
4.2.2.	Kravet om påvirkning af markedsadgangen	652
4.3.	Domstolens praksis: emneopdelt	657
4.3.1.	Bopæls- og etableringskrav	657
4.3.2.	Autorisationskrav	660
4.3.3.	Udstationering af medarbejdere	662
4.3.4.	Tjenesteydelser på sundhedsområdet	669
4.3.5.	Særligt om afgifter på tjenesteydelser	673
4.3.6.	Hasardspil	678

Kapitel 15. Kapitalens frie bevægelighed

1.	Hvorfor fri bevægelighed for kapital i det indre marked?	681
2.	Hvad er »kapitalbevægelser« og hvad er »betalinger« i TEUF art. 63's forstand?	683
3.	Forbuddet mod restriktioner	685

3.1.	Restriktionsforbuddets rækkevidde	685
3.2.	Restriktionsforbuddet i praksis	687
4.	Undtagelserne til reglerne om kapitalens frie bevægelighed	691
4.1.	Den »almindelige« undtagelsesregel i TEUF art. 65	692
4.1.1.	National skattelovgivning, der sonderer mellem skatteydere mht. bopælssted eller kapitalanbringelse, TEUF art. 65, stk. 1, litra a	692
4.1.2.	Nationale foranstaltninger der hindrer overtrædelse af bl.a. nationale skatte- og afgiftsregler, TEUF art. 65, stk. 1, litra b	694
4.1.3.	En almindelig grænse for brug af undtagelserne – TEUF art. 65, stk. 3	695

4.2.	Undtagelser begrundet i tvingende almene hensyn	696
4.3.	Kapitalbevægelser og betalinger mellem medlemsstater og tredjestater	696
4.4.	Særlige undtagelser for bestemte medlemsstater	699
4.5.	Betalingsbalanceproblemer	699
5.	Direkte virkning – hvem kan støtte ret på og hvem forpligtes af reglen om kapitalens fri bevægelighed	700
6.	Forholdet til de øvrige »friheder« i TEUF	701
6.1.	Forholdet til den frie etableringsret	702
6.2.	Forholdet til tjenesteydelsesens frie bevægelighed	703
7.	Internationalt samarbejde og Den Økonomiske og Monetære Union	704
7.1.	Den Økonomiske og Monetære Union	704
7.2.	Samarbejdet i IMF og OECD	705

Del III. Harmoniseringen – udvalgte emner

Kapitel 16. Introduktion til harmonisering

1.	Hvad er »harmonisering«, og hvad er harmoniseringens historie? ..	709
2.	Harmoniseringsmetoder	712
3.	Nationale regler, der fraviger harmoniseringsforanstaltninger	715
4.	Nærhedsprincippet	719
5.	Nogle overordnede virkninger af harmonisering	720
6.	Harmoniseringsforanstaltningernes kvalitet	722
7.	Konkurrence mellem de nationale retssystemer	723

Kapitel 17. Tekniske forskrifter og standarder

1.	Indledning	727
----	------------------	-----

2. Informationsproceduredirektivet	730
2.1. Notifikationspligtige forskrifter	731
2.1.1. Hvad udgør en teknisk forskrift?	732
2.1.2. Hvornår skal medlemsstaterne notificere?	740
2.2. Proceduren efter notifikationen	742
2.3. Virkningen af manglende notifikation	744
2.4. Proceduren for nationale standarder	747
2.5. Andre informationsprocedurer	748
3. Harmoniseringen efter den nye metode	750
3.1. Udviklingen af den »nye metode«	750
3.2. Opbygningen af et direktiv	753
3.3. Harmonisering gennem standarder	756
3.4. Overensstemmelsesvurdering	758
4. Håndhævelse af tekniske forskrifter på ikke-harmoniserede områder	761

Kapitel 18. Adgang til og anerkendelse af uddannelse

1. Indledning	763
2. Den traktatfæstede adgang til uddannelse	763
2.1. Unionens kompetence	764
2.1.1. Traktatbestemmelser om uddannelse	764
2.1.2. Betydningen af TEUF art. 20 om unionsborgerskabet for retten til uddannelse	764
2.2. Domstolens praksis	765
2.3. Hvilke uddannelser er omfattet af retten til lige adgang	768
3. Adgang til uddannelse i henhold til forordning 492/2011 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Unionen	769
3.1. Arbejdstagernes adgang til uddannelse ifølge art. 7, stk. 3 ...	770
3.2. Arbejdstagernes børns adgang til uddannelse ifølge art. 10 ..	771
4. Gensidig anerkendelse	773
af uddannelser og andre kvalifikationer	773
4.1. Sammenhængen mellem adgang til uddannelse, gensidig anerkendelse af uddannelse og personers frie bevægelighed	773
4.2. Traktatbestemmelser om gensidig anerkendelse af uddannelse	774
4.2.1. Uddannelsen ønskes brugt i forbindelse med fast ophold i medlemsstaten	775
4.2.2. Uddannelsen ønskes brugt i forbindelse med midlertidigt ophold i medlemsstaten	778

5. Direktiv 2005/36 om anerkendelse af erhvervsfaglige kvalifikationer	779
5.1 Formålet med direktiv 2005/36	779
5.2. Direktivets anvendelsesområde	780
5.3. Hvad indebærer anerkendelsen af uddannelsen?	783
5.3.1. Det europæiske erhvervspas	784
5.3.2. Erhverv udøvet i forbindelse med midlertidigt ophold i medlemsstaten – tjenesteydelser	785
5.3.3. Erhverv udøvet i forbindelse med i forbindelse med fast ophold i medlemsstaten – etablering	787
5.4. Særligt om vandelstester mv.	789

Kapitel 19. Servicedirektivet

1. Indledning	791
2. Servicedirektivets anvendelsesområde	794
2.1. Omfattede tjenesteydelser	794
2.2. Hvilken type hindringer omfattes?	797
2.3. Kravet om grænseoverskridende aktivitet	799
3. Tjenesteydernes etableringsret	800
3.1. Centrale begreber	801
3.2. Tilladelsesordninger	802
3.3. Forbudte krav	807
3.4. Krav der skal evalueres	809
4. Fri udveksling af tjenesteydelser	812
4.1. Retten til fri udveksling af tjenesteydelser	813
4.2. Modtagerens rettigheder	818
5. Tjenesteydelsens kvaliteter	820
6. Krav til medlemsstaternes administration	823

Kapitel 20. EU-selskabsret

1. Indledning	827
2. Generelt om harmoniseringen	828
2.1. Baggrund og målsætninger	828
2.1.1. Realiseringen af etableringsretten	828
2.1.2. Den mulige Delaware-effekt	828
2.1.3. Erhvervspolitiske målsætninger	835
2.2. Status	836
2.3. De omfattede selskabsformer	837
2.4. En europæisk modellov	839
3. Stiftelse og registrering af selskaber	839

4. Aktieselskabers kapitalforhold	841
5. Aktieselskabers struktur	847
5.1. Baggrund for harmoniseringen	847
5.2. Selskabers ledelse	848
5.2.1. Ledelsesstrukturen	848
5.2.2. Ledelsens pligter og erstatningsansvar	851
5.2.3. Tegningsret	852
5.3. Generalforsamlingen	854
6. Regnskab og revision	856
7. Koncernet	858
8. Omstrukturering af selskaber	860
8.1. Fusion og spaltning	860
8.2. Overtagelsestilbud	865
8.3. Selskabers grænseoverskridende omdannelser	869
9. Nye selskabsformer	872
9.1. Europæiske økonomiske firmagrupper	872
9.2. SE-statuten	875
9.3. Andre selskabsformer	879

Kapitel 21. EU-skatteret

1. Indledning	881
2. Den frie bevægelighed og nationale skatter	882
2.1. Begrænset skattepligtige personer	884
2.2. Beskatning ved til- og fraflytning	890
2.2.1. Justering af den skattepligtige indkomst ved til- og fraflytning	890
2.2.2. Exitbeskatning	892
2.3. Beskatningen af faste driftsteder	896
2.4. Særligt om beskatning af selskaber og udbytte	900
2.4.1. Beskatning af selskaber med udenlandske ejere eller aktiviteter	900
2.4.2. Beskatning af udbytte	902
2.5. Mestbegunstigelsesprincip	904
2.6. Varesnes, tjenesteydelsens og kapitalens frie bevægelighed	906
2.7. Særlige grunde og tvingende almenne hensyn	909
2.7.1. Sammenhæng i beskatningsordningen	909
2.7.2. Effektiv skattekontrol og værneregler	914
2.7.3. Territorialprincippet og hensynet til fordeling af beskatnings-kompetencen	921

2.8. Traktatmæssige undtagelser	925
2.9. Sociale bidrag	925
3. Statsstøtteregele og nationale skatter	927
4. Harmoniseringen af national skatteret	929
4.1. Generelt	929
4.2. Beskatningen af grænseoverskridende aktiviteter	930
4.2.1. Fusionskattedirektivet	931
4.2.2. Beskatningen af grænseoverskridende koncerner ..	936
4.2.3. Personers grænseoverskridende aktiviteter	940
4.3. Skatteunddragelse og konkurrence	941
4.4. Generel tilnærmelse af skattesystemene	943

Kapitel 22. Harmonisering baseret på hjemlandskontrol

1. Indledning	947
2. Udvikling af harmoniseringen baseret på hjemlandskontrol	948
3. Udstedelse af tilladelse mv.	950
3.1. Betingelserne for at udstede tilladelsen	950
3.2. Tilknyningskrav	952
4. Gensidig anerkendelse af tilladelser mv.	957
4.1. Konsekvensen af gensidig anerkendelse	957
4.2. Fravigelser fra udgangspunktet om gensidig anerkendelse ..	958
5. Håndhævelse af andre regler i værtslandet	963
6. Suspension og tilbagekaldelse af tilladelser	965

Nummerering af TEUF før og efter Amsterdam- og

Lissabontraktaterne	969
---------------------------	-----

Litteraturfortegnelse	973
-----------------------------	-----

Domsregister	979
--------------------	-----

Stikordsregister	1005
------------------------	------